

Nr 56

Utlåtande i anledning av motioner om åtgärder mot könsdiskriminering samt motioner om åtgärder för att öka tillgången på deltidsarbete i vad motionerna hänvisats till allmänna beredningsutskottet.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats delar av motioner om åtgärder mot könsdiskriminering samt motioner om åtgärder för att öka tillgången på deltidsarbete, nämligen

1) de likalydande motionerna I:5 av herr *Hélen m. fl.* och II:7 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari, i de till allmänna beredningsutskottet hänvisade delarna, hemställs *dels* om en utredning med uppgift att lägga fram förslag till hur en mindre könsbunden rekrytering till kvalificerad intern utbildning på arbetsplatserna stimuleras och förekomsten särskilt i offentlig tjänst av olika karriärvägar på samma nivå för män och kvinnor motverkas, *dels* att riksdagen i övrigt beaktar vad som anförts i motionerna (punkterna 3 och 4 i motionsyrkandena);

2) de likalydande motionerna I:32 och II:32 (följdmotioner till motionerna under 1) vari i de till allmänna beredningsutskottet hänvisade delarna under åberopande av vad som anförts i motionerna under 1 hemställs *dels* om en utredning med uppgift att kartlägga möjligheterna och behovet av deltidsarbeten i framtiden och föreslå de förändringar i lagstiftning etc. som krävs för att deltidsarbete i fråga om sociala förmåner m. m. skall bli jämställt med heltidsarbete, *dels* om en utredning med uppgift att undersöka förutsättningarna för en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering i vårt land (punkterna 1 och 3 i motionsyrkandena);

3) de likalydande motionerna I:968 av herr *Lindblad* och II:1144 av herrar *Romanus* och *Ahlmark* vari i den till allmänna beredningsutskottet hänvisade delen föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Ma:t hemställer om snabb utredning om och förslag till lagstiftning mot könsdiskriminering på den svenska arbetsmarknaden. Detta yttrande anges gälla under förutsättning att riksdagen inte beslutar om dylik lagstiftning i anslutning till lagstiftning om förbud mot rasdiskriminering;

4) de likalydande motionerna I:974 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II:1136 av fru *Nilsson* och herr *Gustavsson* i Alvesta vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av frågor förknippade med deltidsarbete i enlighet med vad som i motionerna anförts i syfte att öka tillgången på deltidsarbete samt att ekonomiska och sociala frågor löses i samband därmed.

I motiveringen till motionerna I:5 och II:7 samt följdmotionerna till dem, I:32 och II:32, lämnas en sammanfattning av motionärernas synpunkter och förslag i

elva punkter. I vad gäller de delar som inte hänvisats till annat utskott, innehåller dessa punkter följande.

1. Det bör skapas flera deltidstjänster för män och kvinnor. De sociala förmåner som varierar med arbetstidens längd bör ändras, så att deltidarbete inte diskrimineras. Det gäller också lönesättningen som ofta även i statsförvaltningen kan vara relativt sett oförmånlig för de deltidsanställda. Nedkonstituering till lägre lönegrad kan förekomma inom statsförvaltningen vid övergång till deltidstjänst, något som vi betraktar som djupt orättvist.

3. En genomförd individuell beskattning är mycket viktig för könsjämligheten. Det system med sambeskattnings som vi hittills haft har i verkligheten fungerat könsdiskriminerande. När individuell beskattning genomförs måste man emellertid se till att den inte brutalt träffar de kvinnor, som av olika skäl inte har möjlighet att skaffa sig eget arbete och givetvis inte bör straffas för detta, t. ex. de som bor på orter med ensidig näringsstruktur eller saknar möjligheter att få hjälp med barnutlys.

4. I motionen sägs att folkpartiet vill fortsätta att kräva en snabb utbyggnad av barnstugorna. Staten måste ta större ansvar för verksamheten.

Även familjedaghemmens betydelse understryks. Vidare kräver man rätt till egen sjukpenning, då hemmavarande barn är sjukt.

5. Aktionen för att få bort könsdiskriminering i platsannonser behöver stödjas.

6. Även bostadsplaneringen uppmärksammas. Bestämmelserna om hur man får och måste bygga behöver ändras, så att fler gemensamhetsanläggningar kan omfattas av låneunderlaget och en norm skapas för byggandet av daghemsplatser av samma principiella slag som nu gäller för byggande av parkeringsplatser. Till en god bostadsmiljö hör också generösare öppethållningstider i detaljhandeln.

7. Könsbestämda sociala förmåner bör förändras och göras lika för män och kvinnor. Av den anledningen bör det gamla folkpartikravet om en allmän egenpension genomföras.

8. Det behövs en uppsökande kurativ verksamhet bland invandrarna och deras familjer. Erfarenheten visar, att invandrarkvinnorna, som ofta har brist på kontakter utanför den egna familjen, i stor utsträckning har anpassningsproblem i vårt land.

10. En utredning krävs också, vars uppgift skall vara att föreslå dels hur en mindre könsbunden rekrytering till kvalificerad intern utbildning på arbetsplatserna stimuleras, dels hur man motverkar förekomsten av olika karriärvägar på samma nivå för män och kvinnor.

11. Avslutningsvis diskuterar motionärerna möjligheten av en lagstiftning mot könsdiskriminering.

I motionerna I: 968 och II: 1144 anförs bl. a. att uppdelningen mellan könen på arbetsmarknaden torde komma att finnas kvar mycket länge om inte särskilda åtgärder vidtas. Den hittills bedrivna politiken, att genom utbildning, omskolning, yrkesvägledning och arbetsförmedling underlätta ett yrkesval utslutande med hänsyn till individuella faktorer, tycks inte räcka. Därför är frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden av stor aktualitet.

Sådant förbud mot könsdiskriminering finns redan när det gäller huvuddelen av den statliga sektorn. Här skall endast förtjänst och skicklighet gälla vid bedömningen

av sökande. Statliga myndigheter är förbjudna att annonsera efter manlig respektive kvinnlig arbetskraft. Det är sant att dessa regler inte alltid respekteras, men sedan detta förhållande nu uppmärksammats av bl. a. JO, kan man nog vänta sig en förbättring på den punkten.

För den kommunala och enskilda sektorn gäller inte samma regler. En lagstiftning mot könsdiskriminering finns i USA. Den tillkom 1964, med huvudsyfte att komma åt rasdiskrimineringen, men förbjuder också bl. a. könsdiskriminering på arbetsmarknaden. En kommission som upprättats för att övervaka att lagen efterlevs fick under sina första tre år ca 30 000 anmälningar, varav omkring 25 procent rörde könsdiskriminering. Kommissionen har gjort flera uppmärksammade uttalanden, bl. a. mot könsdiskriminerande platsannonsering. I första hand söker man lösa problemen genom förlikningshandlingar.

Självfallet erbjuder en lagstiftning av detta slag stora svårigheter när det gäller att avgöra huruvida diskriminering föreligger i ett enskilt anställningsärende. Huvudmetoden i dessa fall torde bli förhandlingar med försök till förlikning. Men en omedelbar och inte oväsentlig effekt av ett förbud mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden vore att könsbunden annonsering skulle upphöra även på den icke statliga sektorn. Vidare skulle en lagstiftning få stor normbildande betydelse bland de många företag som i dag tillämpar en slentrianmässig anställningspolitik. Blotta risken för anmälan skulle säkert verka avhållande på många — könsfördomar är inte någon bra reklam för företaget.

Motionärerna uttalar avslutningsvis förhoppningen att frågan om könsdiskriminering skulle behandlas i den då aviserade propositionen om förbud mot rasdiskriminering eller att den i annat fall kunde aktualiseras motionsvägen i anslutning till propositionen. Skulle detta ej visa sig möjligt bör riksdagen begära snabb utredning och förslag till lagstiftning mot könsdiskriminering på den svenska arbetsmarknaden.

I motionerna I:974 och II:1136 anförts att antalet deltidsarbetande i Sverige enligt en undersökning gjord av statistiska centralbyrån år 1969 omfattade över 20 % av totala antalet förvärvsarbetande, och att en successiv ökning sker för varje år. Enligt motionärerna är det anmärkningsvärt att denna betydelsefulla arbetsmarknadsfråga inte varit föremål för mera omfattande utredningar och studier trots att så många arbetstekniska, ekonomiska och sociala problem är förknippade med den.

Det finns, anser motionärerna, flera olika anledningar till att efterfrågan på deltidarbete ökar. Den största efterfrågan kommer från kvinnor som söker sig ut på arbetsmarknaden samtidigt som de sköter om hem och familj. Inte mindre än 51,6 % av de gifta kvinnorna på arbetsmarknaden 1969 hade någon form av deltidarbete. Att här föreligger ett ytterligare behov av deltidarbetsplatser följer av bl. a. hemarbetets rationalisering, den ökade yrkesutbildningen och kraven på ökade inkomster. Inom vissa starkt rationaliserade näringar, t. ex. jord- och skogsbruk, fiske samt vissa andra företagargrupper, finnes många kvinnor som söker deltidarbete.

Det är inte bara kvinnorna som söker deltidarbete. Antalet män som vill kom-

binera förvärvsarbete med t. ex. hemarbete ökar i takt med den ökade jämställdheten mellan könen. Ett behov föreligger också hos vissa grupper studerande att jämsides med studierna ha någon form av förvärvsarbete i mindre omfattning. Ytterligare en kategori där behovet av deltidsarbete är stort är de äldre. Att successivt kunna trappa ner sin aktiva gärning när hälsa och krafter avtar måste betraktas som ett mycket angeläget krav.

Motionärerna anser att mycket starka skäl talar för att deltidsarbetet ägnas ökad uppmärksamhet och att man söker dels öka tillgången på antalet deltidsarbetsplatser, dels lösa de olika problem som är förknippade med detta arbete. De frågor som närmare bör utredas är först och främst hur man kan öka tillgången på arbetsplatser. Andra problem som bör bli föremål för utredning är de sociala förmånerna för deltidsarbetande i förhållande till heltidsarbetande. Löneförhållanden hör också dit, liksom frågan om utbildningen för de deltidsarbetande.

Beträffande motiveringen i övrigt torde få hänvisas till motion I:974.

Remissyttranden i frågan om deltidsarbeten

Utskottet har beträffande frågan om tillgången på deltidsarbete m. m. inhämtat yttrande från arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO).

Arbetsmarknadsstyrelsen anför att antalet deltidsarbetande har ökat under hela 1960-talet. Sedan 1962 har denna ökning uppgått till i genomsnitt 20 000 personer per år. Enligt den utökade arbetskraftsundersökningen hösten 1969 hade 763 000 personer en arbetstid som var mindre än 35 timmar per vecka. De utgjorde ungefär 22 procent av samtliga personer som var i arbete. Kvinnornas andel av de deltidsarbetande uppgick till 85 procent. Ungefär 12 procent av de deltidsarbetande uppgav att de ville arbeta längre tid. Deltidsarbete förekommer bland män och ogifta kvinnor huvudsakligen i åldrarna under 24 år och över 55 år. De gifta deltidsarbetande kvinnorna däremot finns till tre fjärdedelar i åldern 25—55 år.

Vidare framhålles i yttrandet:

I slutet av år 1969 publicerade styrelsen en utredning om de latent arbetssökande. Härmed avses enligt arbetskraftsundersökningarna de personer utanför arbetskraften som skulle sökt arbete under mätveckan, om de ansett sig kunna få något lämpligt arbete på bostadsorten.

Antalet latent arbetssökande har sedan november 1963 varierat mellan 115 000 och 165 000 personer. Omkring 75—80 procent av dem hade önskemål om arbete mindre än 35 timmar i veckan, d. v. s. deltid enligt definitionen i arbetskraftsundersökningen. Av gifta kvinnor som är latent arbetssökande är ca 90 procent intresserade av att få arbeta på deltid. Önskemålen om deltid dominerar också hos ogifta kvinnor, dock ej lika kraftigt. För männens vidkommande brukar som regel hälften vilja ha deltidsarbete. Det kan nämnas att de flesta männen är yngre än 25 år eller över pensionsålder.

Enligt tillgängliga prognoser kommer tillgången på arbetskraft under den närmaste tioårsperioden att minska. Då återstående arbetskraftsresurser till övervä-

gande delen består av gifta hemarbetande kvinnor — 90 % av dem önskar arbeta mindre än 35 timmar/vecka — torde man få räkna med en fortsatt ökning av antalet deltidanställda — kanske främst inom industrin där man ännu använder deltidarbete i relativt liten omfattning.

Efterfrågan på deltid på framtidens arbetsmarknad kommer troligen också att upprätthållas trots den successiva arbetstidsförkortningen. Detta på grund av att det för det första alltid kommer att finnas män och kvinnor som ej vill ha heltidsarbete och för det andra att det ökade behovet av vuxenutbildning skapar intresse för deltid samt slutligen den strävan som finns att ge allt fler personer med handikapp sysselsättningsmöjligheter.

Arbetsmarknadens parter har också sedan länge uppmärksammat frågan om deltidarbete. Utredningar har gjorts av bl. a. LO, TCO och av Personaladministrativa rådet på uppdrag av de Handelsanställdas förbund, Handelsn arbetsgivareorganisation och Kooperationens förhandlingsorganisation. I den sistnämnda utredningen som gjordes år 1968 framkom att företagen har mycket positiva erfarenheter av och attityder till deltidspersonal. Det framkom också i dessa företag en klar tendens att för framtiden inrikta sig på proportionellt fler deltidanställda.

AMS:s arbetsgrupp för ökad arbetsmarknadsinformation till familjerna med representanter från arbetsmarknadens parter, Arbetsmarknadens kvinnonämnd och Arbetsmarknadens yrkesråd, har tagit upp problemen när det gäller de sociala förmånerna för deltidarbetande.

Inom AMS har på gruppens uppdrag framställts en folder »Sociala förmåner för deltidarbetande». Den har blivit föremål för stort intresse både bland företag och allmänhet, och efterfrågan har varit stor. Lättillgänglig information beträffande de sociala förmånerna vid deltidarbete syns behövlig. Från ovannämnda arbetsgrupp har uttrycks önskemål om att AMS snarast möjligt utarbetar en särskild folder om sociala förmåner för deltidanställda i statlig och kommunal tjänst. Förarbete härför pågår för närvarande.

Sammanfattningsvis konstateras i yttrandet att trots den successiva arbetstidsförkortningen som kommer att minska behovet av och intresset för detid, kommer deltidarbete att ha sin plats på framtidens arbetsmarknad. — Därvid skall det dock vara möjligt att deltidarbete inom alla yrkesområden. Samma villkor skall gälla för såväl heltids- som deltidarbete.

LO anser att det från samhällets synpunkt innebär såväl nackdelar som fördelar med deltidarbete. Bland fördelarna nämner LO möjligheten att vid arbetskraftsbrist attrahera ytterligare arbetskraft, och bland nackdelarna ligger förutom att en dold undersysselsättning kan skapas också den misshushållning med arbetskraftens utbildning som ligger i att den inte får full användning för sin utbildning på arbetsmarknaden. Deltidsarbetet kan för många arbetstagare under vissa tidsperioder i livet vara en bra arbetsform med tanke på dess anpassningsmöjligheter. Det kan dock innebära risk för konservering av gamla könsrollsmönster genom att man betraktar kvinnans arbetsinsats enbart som ett komplement till mannens. Under vissa betingelser ger deltidarbetet även en försämring av de sociala förmånerna.

Inom LO pågår arbete med olika frågor som sammanhänger med de deltidsan-

ställdas ställning på arbetsmarknaden, och vidare har arbetsmarknadsverket under ett antal år informerat om deltidarbetets konsekvenser bl. a. när det gäller sociala förmåner.

LO avstyrker bifall till motionerna.

TCO anser att varje anställd borde ges möjligheter att för vård av minderårigt barn eller sjuk eller äldre anhörig under viss tid få rätt till nedsatt tjänstgöringstid med likvärdiga arbetsuppgifter och likvärdiga allmänna anställningsvillkor som i full tjänst. Härigenom skulle, menar TCO, deltidarbetet kunna bli tillgängligt inom alla yrkesområden och ansvarsnivåer och inte som nu koncentrerat till ett fåtal yrken och huvudsakligen till relativt okvalificerade arbetsuppgifter. TCO anser det vidare självklart att ökade möjligheter till deltidarbete skall ges såväl män som kvinnor. En utökning av deltidarbetsmöjligheterna enbart för kvinnornas del skulle konservera nuvarande ogynnsamma förhållanden för den kvinnliga arbetskraften.

TCO förordar att en utredning av frågor rörande deltidarbete tillsätts, varvid utredningen särskilt bör beakta anställningsvillkoren för de deltidarbetande.

SACO delar motionärernas uppfattning om det ökade behovet av möjligheter till deltidarbete och tillstyrker att en utredning tillsättes. SACO är också ense med motionärerna om att de ekonomiska och sociala villkor som är förknippade med deltidstjänstgöring måste förbättras. Det bör undantagslöst vara så, att den deltidarbetande åtnjuter samma förmåner i fråga om de allmänna anställningsvillkoren som heltidsarbetande. De bör vara likställda med heltidsarbetande t. ex. i pensions- och semesterhänseende, ha samma anställningstrygghet och samma förmåner vid sjukdom och havandeskap.

I ett yttrande från *Lärarnas riksförbund* (LR), som bilagts SACO:s remissvar, anförs bl. a.

LR tillstyrker motionens innehåll men önskar påpeka att de ofta mycket speciella förhållanden som råder på lärarnas arbetsområde måste beaktas av utredningen. Därför anser LR att lärarkåren måste vara representerad i utredningen.

Ett exempel på de speciella förhållanden som råder på lärarnas arbetsområde är att vid dagens svenska skolor kan enligt skolstadgan arbetsuppgifterna utöver undervisningen drabba samtliga lärare lika hårt oavsett antal timmar undervisningen omfattar. Exempel på sådana arbetsuppgifter av olika slag t. ex. kollegium, klasskonferens, ämneskonferens m. m. Skillnaden mellan verklig arbetstid och antal lektioner blir därför nästan undantagslöst större för en deltids- än för en heltidsarbetande lärare. Detta medför att för t. ex. en, i antal lektioner uttryckt, halvtidstjänstgörande lärare blir arbetstiden i verkligheten betydligt längre än halvtidstjänst.

SAF framhåller att deltidfrågan hittills i första hand har kommit att förknippas med kvinnornas arbetsmarknad. Av olika skäl är det önskvärt att antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökar. Det är en utveckling som har påbörjats och som fortsätter.

Det finns enligt SAF många skäl som talar för att problemen kring deltidarbete inte bör observeras bara i samband med kvinnornas situation. I många sammanhang berörs männen i lika hög grad av möjligheterna att utföra deltidarbete. Både

män och kvinnor berörs till exempel av möjligheten av att kombinera deltidsarbete och studier. Det är också möjligt att deltidsarbete kan vara en lämplig övergångsform vid inträde i resp. utträde ur förvärvslivet. I detta sammanhang vill föreningen understryka att problemen kring deltidsarbete inte är begränsade till möjligheterna att erhålla sysselsättning på deltid utan i lika hög grad gäller exempelvis möjligheterna att bedriva studier på deltid. Härvidlag uppvisar även vuxenutbildningen vissa brister.

SAF tillstyrker att en utredning om åtgärder för att öka tillgången på deltidsarbete kommer till stånd under medverkan av arbetsmarknadens parter. Utredningen bör emellertid även behandla möjligheterna att genomföra andra aktiviteter på deltid, varvid särskilt förhållandena inom utbildningsväsendet bör uppmärksammas.

Utskottet

I förevarande motioner föreslås i de delar som hänvisats till allmänna beredningsutskottet utredningar om en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering (I: 32 och II: 32), om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden (I: 968 och II: 1144), om behovet av deltidsarbete i framtiden och ekonomiska och sociala frågor rörande de deltidsarbetande (I: 32 och II: 32 samt I: 974 och II: 1136) samt om åtgärder i syfte att stimulera en mindre könsbunden rekrytering till kvalificerad intern utbildning på arbetsplatserna och motverka förekomsten av olika karriärvägar på samma nivå för män och kvinnor (I: 5 och II: 7).

F. n. pågår i vårt land en livlig debatt och utvecklas stor aktivitet för att tillgodose allmänt omfattade önskemål om ökad jämlikhet i skilda avseenden mellan olika grupper i samhället. Här kan erinras om det pågående arbetet med att klarlägga och söka lösa de lågavlönade gruppernas problem som i stor utsträckning gäller den kvinnliga arbetskraften. De initiativ som tagits för att utjämna skillnader i sociala förmåner mellan olika arbetstagargrupper blir likaså även åtgärder mot de olika villkor som är knutna till traditionsbundna kategoriklyvningar som manifesteras i beteckningar som manliga och kvinnliga yrken.

Beträffande den genom förevarande motioner aktualiserade frågan om könsdiskrimineringen får utskottet inledningsvis anföra följande.

I de riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som statsmakterna antog år 1966 har bl. a. principen om jämlikhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden fastslagits. Riktlinjerna innebär således bl. a. att den arbetsmarknadspolitiska målsättningen skall vara densamma för kvinnlig arbetskraft som för manlig och att någon särbehandling efter kön inte får ifrågakomma när det gäller användningen av arbetsmarknadspolitikens medel. Vidare framhålls exempelvis att den latent arbetslösheten bland framför allt gifta kvinnor måste effektivt bekämpas. De antagna riktlinjerna redovisas i en år 1968 till Förenta nationerna överlämnad rapport över kvinnornas status i Sverige.

Principen om lika lön för män och kvinnor med likvärdigt arbete har inom den

privata sektorn antagits genom överenskommelse år 1960 mellan LO och Arbetsgivareföreningen.

På ett annat i förevarande sammanhang betydelsefullt område har ett stort reformarbete nyligen initierats. Förra året tillkallades således en kommitté med uppdrag att verkställa utredning angående den familjerättsliga lagstiftningen. En av de ledande principerna i direktiven för utredningen är att män och kvinnor skall vara likställda. Det uttalas således bl. a. att det inte finns anledning avstå från att använda lagstiftningen om äktenskapet och familjen som ett av flera instrument i reformsträvandena mot ett samhälle där varje vuxen individ kan ta ansvar för sig själv utan att vara ekonomiskt beroende av anhöriga och där jämlikhet mellan män och kvinnor är en realitet.

Inom socialförsäkringssystemet har ävenså på senare tid jämlikhetstanken vunnit ökat gehör. Riksdagen har således under årets vårsession antagit en proposition om ändring i lagen om allmän försäkring som innebär att principen om jämställdhet mellan män och kvinnor genomförts fullt ut på sjukförsäkringens område (2LU 1970: 42). Vidare har pensionsförsäkringskommittén på initiativ av riksdagen i anledning av väckta motioner (2LU 1967: 38) erhållit tilläggsdirektiv som innebär bl. a. att kommittén skall företa en genomgång av de bestämmelser som gör skillnad mellan män och kvinnor och överväga ändringar som kan vara motiverade på detta område.

Det förekommer, som f. ö. påpekats i ett par motioner, att vid platsannonsering anges att tjänst eller anställning är avsedd endast för män respektive endast för kvinnor. Utskottet vill erinra om att för statliga myndigheter gäller att sådan annonsering inte får förekomma och att riksdagens ombudsmän, förutom det i motionerna nämnda ingripandet förra året, nyligen på förekommen anledning ånyo eftertryckligt understrukit att den gällande regeln måste iakttas. Vad gäller den kommunala och den enskilda sektorn förutsätter utskottet att kommunförbunden och de fackliga organisationerna uppmärksammar frågan.

Det kan vidare nämnas att inom skolöverstyrelsen nyligen tillsatts en utredning angående möjligheterna att i läroplanen för grundskolan införa undervisning, som syftar till att bryta de invanda könsrollsmönstren.

Lagstiftning mot könsdiskriminering tas upp dels i motionerna I: 32 och II: 32, där en allmän sådan lagstiftning ifrågasätts, dels i motionerna I: 968 och II: 1144, vari föreslås lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden.

Frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering berördes under årets vårriksdag i samband med behandlingen av en proposition angående godkännande av en konvention om avskaffande av rasdiskriminering, m. m., jämte motioner i ämnet. I ett par av dessa motioner framlades bl. a. förslag som syftade till att en lagstiftning mot könsdiskriminering skulle införas, motsvarande lagstiftningen mot rasdiskriminering. Första lagutskottet (1LU 1970: 41) hänvisade till att frågan komme att behandlas i riksdagen senare under året och att motionerna därför inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottet har vid sina överväganden i denna fråga kommit till den uppfattningen

att tillräckliga skäl f. n. inte föreligger för en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering. Det torde stöta på stora svårigheter såväl att utforma som att upprätthålla en sådan lagstiftning och det kan mot bakgrunden av det inledningsvis anförda hävdas att en utveckling pågår som i förening med den ökade upplysning i hithörande frågor vilken kan förväntas genom bl. a. skolundervisningen bör kunna i väsentliga avseenden tillgodose motionernas allmänna syfte. Vad särskilt gäller förslaget om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden vill utskottet erinra om att, enligt ett av riksdagen godkänt uttalande i den ovannämnda propositionen om rasdiskriminering, i vårt land råder principen att lagbestämmelser skall användas för att reglera förhållandet mellan arbetsmarknadens parter endast i den mån problemen inte kan lösas avtalsvägen eller eljest särskilda skäl kan åberopas. Det borde således i första hand anförtros arbetsmarknadens parter att frivilligt i samverkan se till att rasdiskriminering på arbetsmarknaden hindras. Enligt utskottets mening äger detta resonemang tillämplighet jämväl beträffande könsdiskriminering på arbetsmarknaden.

Utskottet anser sig således inte böra tillstyrka förslagen om utredningar beträffande en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering eller mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden.

I motionerna I: 32 och II: 32 samt I: 974 och II: 1136 upptas spörsmål om kartläggning av möjligheterna att erhålla *deltidsarbete* och om ökning av tillgången till sådant arbete samt om ekonomiska och sociala frågor som äger samband med deltidarbete. Motionärerna ser deltidarbete som ett tjänligt medel att bereda framför allt kvinnorna ökade möjligheter till förvärvsarbete.

Verkställda arbetskraftsundersökningar visar att antalet deltidarbetande under de senaste sex åren har ökat med ca 120 000 personer, varav 100 000 kvinnor, 73 000 gifta och 27 000 inte gifta. Den största procentuella ökningen visar de inte gifta kvinnorna med 30 procent. De deltidarbetande gifta kvinnorna har andelsmässigt ökat med 20 procent från 1964 till 1969 och männen med drygt 10 procent. Man torde enligt en företagen prognos få räkna med att andelen deltidarbetande av personer i arbetskraften kommer att öka från ca 19 procent eller omkring 800 000 till omkring en fjärdedel, vilket innebär att antalet deltidarbetande skulle uppgå till närmare 900 000 redan i mitten av 1970-talet.

Utskottet finner för egen del angeläget att vi har en god tillgång på deltidarbete och att villkoren för sådant arbete är goda. Utskottet vill beträffande sistnämnda spörsmål anföra följande.

Den s. k. KSA-utredningen utreder frågor om kontant stöd vid arbetslöshet. De regler inom arbetslöshetsförsäkringssystemet som nu kan tillämpas för deltidarbetande anses otillräckliga. Enligt vad utskottet erfarit avser utredningen att i sitt kommande förslag ta upp frågan om arbetslöshetsförsäkring för en mångfald olika slag av deltidarbete. En riktpunkt härvid lär vara att deltidarbete skall betraktas som en reguljär anställningsform.

Särskilda sakkunniga har tillkallats för att utreda frågor om ökad anställningstrygghet m. m. Enligt direktiven för de sakkunniga avser uppdraget alla arbetsta-

gare. De deltidsarbetandes anställningstrygghet kommer således under prövning i detta sammanhang.

Riksdagen har under årets vårsession behandlat motioner som berör de deltidsarbetande, bl. a. motioner om rätt att tillgodoräkna enstaka arbetsdagar vid beräkning av semester (2LU 1970: 25). Utskottet hänvisade till sin behandling av motsvarande frågor vid 1969 års riksdag och anförde bl. a. att utskottet därvid uttalat följande.

Utskottet anförde vidare att det för åtminstone vissa korttids- och deltidsanställda arbetstagare kunde vara befogat med bättre semesterförmåner än lagen direkt föreskriver. I det hänseendet pekade utskottet på att de anställda genom avtal kunde tillförsäkra sig semesterförmåner utöver lagens minimiregler eller kompensation i form av förhöjd lön. Sådana avtal förekom också på olika områden. Frågan om de deltids- och korttidsanställdas semesterförmåner borde dessutom ses i ett vidare perspektiv innefattande skilda problem i fråga om dessa gruppers anställningsvillkor och sociala förmåner. Utskottet räknade med att parterna på arbetsmarknaden hade sin uppmärksamhet riktad på frågorna som kunde väntas bli aktualiserade inom en tämligen snar framtid.

Utskottet avstyrkte motionerna vilka avslogs av riksdagen.

Allmänna beredningsutskottet finner med hänsyn till den snabba ökningen under senare år av antalet personer som faktiskt är sysselsatta i deltidsarbete och den ytterligare ökning som är att förvänta inte skäl att f. n. förordna någon utredning i ämnet.

Vad gäller de deltidsanställdas ekonomiska och sociala förmåner torde motionärernas önskemål få till vissa betydelsefulla delar anses besvarade med vad ovan anförts. I övrigt vill utskottet i dessa frågor i princip ansluta sig till de av andra lagutskottet anförda synpunkterna och förutsätter således att fackorganisationerna ägnar frågorna uppmärksamhet.

I motionerna I: 5 och II: 7 hemställes om utredning angående frågor om *könsbunden rekrytering* till viss utbildning och angående *olika karriärvägar* för män och kvinnor. Som exempel på företeelser av sistnämnda slag nämner motionärerna de olika karriärvägarna för kontorsbiträden och vaktmästare i riksdagen. Utskottet vill erinra om att de nämnda tjänsterna fr. o. m. den 1 januari 1971 lär komma att för riksdagens del ingå i en gemensam karriär. I övrigt torde de nu berörda frågorna höra till dem som det ankommer på de anställdas organisationer att bevaka.

Utskottet får sammanfattningsvis anföra att utskottet är medvetet om att rester av traditionsbunden könsdiskriminering ännu lever kvar och att mycket återstår att göra innan män och kvinnor kan på i alla avseenden lika villkor konkurrera på arbetsmarknaden. Jämlikhetsprincipen präglar dock alltmer lagstiftningen och det allmänna synsättet i hithörande frågor.

Utskottet får under hänvisning till det anförda hemställa,

- 1) att motionerna I: 32 och II: 32 i vad de avser lagstiftning mot könsdiskriminering samt motionerna I: 968 och II: 1144, i

vad de hänvisats till allmänna beredningsutskottet, inte må föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionerna I: 32 och II: 32 i vad de avser deltidsarbete samt motionerna I: 974 och II: 1136 i den mån de inte kan anses besvarade med vad ovan anförts inte må föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionerna I: 5 och II: 7, i vad de hänvisats till allmänna beredningsutskottet, inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 november 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson (fp), Hedlund* (s), Axel Kristiansson* (cp), Yngve Persson (s), Helge Karlsson (s), Karl Gustav Pettersson (s), fröken Stenberg (m), herrar Hansson (s), Nyquist (s), fröken Pehrsson (cp) och fru Florén-Winther* (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrbby (cp), Nilsson i Bästekille* (m), fru Ekroth (s), herrar Johansson i Simrishamn* (s), Johansson i Skärstad (cp), Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), fru Fränkel* (fp), herrar Green* (s), Häll (s) och Bergqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Eric Peterson* (fp), fröken *Stenberg* (m), fru *Florén-Winther* (m) samt herrar *Nilsson* i Bästekille (m), *Andersson* i Örebro (fp) och fru *Fränkel* (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar på s. 8 med orden »Utskottet har vid sina överväganden» och slutar på s. 9 med orden »på arbetsmarknaden» bort ersättas av text med följande lydelse:

»Utskottet måste vid bedömningen av frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering konstatera, att det svenska samhället i dag tyvärr befinner sig långt ifrån målet jämlikhet mellan män och kvinnor. De medel som hittills använts för att skapa större jämlikhet har inte visat sig tillräckliga. Utskottet anser därför att motionsförslagen om en lagstiftning mot könsdiskriminering väl förtjänar att övervägas.

När det gäller förhållandena på arbetsmarknaden, som särskilt aktualiseras i motionerna I: 968 och II: 1144, följer man i regel i vårt land principen att i första hand överlämna åt arbetsmarknadens parter att lösa uppkommande problem avtalsvägen. Det framstår emellertid som uppenbart att arbetsmarknadsparterna varken hittills eller inom överskådlig framtid har möjlighet att komma till rätta med könsdiskrimineringen på arbetsmarknaden.

Utskottet anser det därför angeläget att en utredning om förutsättningarna för en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering kommer till stånd utan vidare dröjsmål. Därvid bör särskilt uppmärksammas frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden. Bl. a. bör erfarenheterna av den amerikanska lagstiftningen mot ras- och könsdiskriminering och den engelska lagstiftningen mot rasdiskriminering studeras.»

dels att utskottets hemställan under punkt 1 bort ha följande lydelse:

»1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 32 och II: 32 samt motionerna I: 968 och II: 1144 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag angående lagstiftning mot könsdiskriminering;»